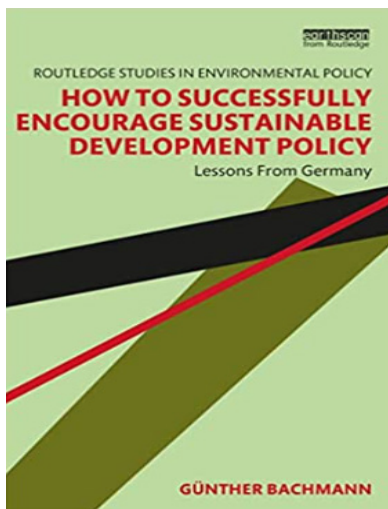

УДК 351.81(4-672ЕУ)930.85(430)
[https://doi.org/10.22182/
ajp.1712022.5](https://doi.org/10.22182/ajp.1712022.5)
Приказ

Андреа Матијевић*

*Институт за политичке
студије, Београд*

**КАКО УСПЕШНО
ПОДСТАЋИ
ПОЛИТИКЕ
ОДРЖИВОГ
РАЗВОЈА: ЛЕКЦИЈЕ
ИЗ НЕМАЧКЕ****

Bachmann, Günther. 2022. *“How to Successfully Encourage Sustainable Development Policy: Lessons from Germany”*. London and New York: Routledge. p. 196.

* andrea.matijevic@ips.ac.rs

** Рад је настао у оквиру научноистраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

У ери у којој је брига за заштиту животне средине не више само жеља изоловане мањине, већ нужна потреба у циљу опстанка живог света на планети Земљи, посвећеност питањима развоја искључиво кроз бригу о економским перформансама држава је увелико превазиђена. Статус ноторне чињенице стакла је већ тврдња према којој све државе треба да дефинишу свој пут у одрживи развој и да креирају његов стратешки оквир, на начин на који је то предвиђено Агендом 2030 и пре тога Миленијумским циљевима развоја, односно усвојено давне 1992. године на Земаљском самиту у Рио де Жанеиру. Ипак, чини се да су у овом подухвату неке државе успешније од других и имају улогу предводника на путу у одрживост. Неке друге пак још увек у потпуности нису усвојиле одрживи развој као свој приоритет и нису креирале одговарајуће јавне политике за његову примену. Ово чини оправданим и даље присутно трагање за одговором на питање како пронаћи оптималан оквир за примену одрживог развоја на нивоу појединачних држава.

Књига Гинтера Бакмана (*Günther Bachmann*) наслова *“How to Successfully Encourage Sustainable Development Policy: Lessons from Germany”* може се управо сматрати својеврсном

мапом пута у одрживи развој (*a roadmap for sustainable development*). Ова мапа пута не само да сажима искуства Немачке као примера добре праксе, већ нуди и искуства из прве руке о томе како успешно управљање одрживим развојем заправо треба да изгледа. Аутор ове књиге и некадашњи генерални секретар немачког Савета за одрживи развој Гинтер Бакман има готово двадесетогодишње искуство у саветовању немачке владе у области политика одрживог развоја. Овом књигом он води читаоца иза кулиса немачке политике и праксе одрживог развоја, истовремено поредећи Немачку са приступима других држава. Делећи са читаоцем своју инсајдерску перспективу о политичким догађајима, он предлаже нову визију, одмотавајући клупко конференцијског замора и „великих речи”.

Уз уводни део у ком се наглашавају још увек опстајуће и очигледне неједнакости између држава у погледу њихових способности да се носе са изазовима пута у одрживи развој, али и улога Немачке и других индустријских држава у подстицању ових „мање привилегованих” да се одрживом развоју ипак окрену као нечему што је нужно (1–7), садржински књига обухвата 12 поглавља.

Поглавље посвећено основним чињеницама о Немачкој не нуди само прост преглед датума, кључних прорачуна и процената, већ даје и информације које помажу у процени и разумевању стварног стања ствари у области немачке политике одрживог развоја. Поглавље обухвата како кључне податке о економији, екологији и друштву, тако и аргументацију различитих позиција у разговорима о одрживом развоју у Немачкој. Бакман истиче да се фундаментална промена везује за недавну немачку историју, сматрајући да је неопходно уложити веће напоре да се овакве промене препознају у реалном времену, дакле у тренутку када се дешавају. Посебан нагласак стављен је на историјску димензију немачке политике, без које се немачки наратив о одрживости и одговорности тешко може разумети. Поглавље се завршава савременим погледом на стање ствари на крају веома дугог периода континуиране владавине под канцеларком Ангелом Меркел (*Angela Dorothea Merkel*) (8–19).

Поглавље три представља преглед корена, односно позадине данашње праксе одрживости, од ране модерне наовамо: од Ханс Карл фон Карловица (нем. *Hannß Carl von Carlowitz*), преко Гро Харлем Брутланд (*Gro Harlem Brutland*) и

њене комисије, Пауле Кабалеро (*Paula Caballero*), па све до недавно преминулог Нобеловца Паула Круцена (*Paul Jozeph Crutzen*). Поглавље поставља темеље за познавање ових корена и повезивање њиховог наратива са тренутним околностима, што је неопходан предуслов за тумачење савремених политика одрживог развоја. Додатно, на овом месту се истражује и питање зашто су протагонисти размишљања о одрживости тако често морали да размишљају ван уобичајених оквира да би предложили иновативан приступ. Бакман наглашава да се данашња пракса одрживог развоја може ослонити на богато наслеђе, подстичући да се ови корени додатно прошире на данашње време (20–40).

Четврти део посвећен је стратешком приступу, односно умећу Немачке у управљању одрживим развојем. Немачки пример показује како стратегија одрживости може имати стварни политички утицај, али тек након усвајања приступа учења из сопствених грешака. Ово поглавље прати пређени пут и анализира централне елементе ове стратегије: интеракцију институција, „укотвљавање” ширег друштва, али и функцију „чувања врата” (*“gatekeeping function”*) и изградњу заједнице практичара. Користећи примере, ово

поглавље наглашава управљање успешним иницијативама мноштва заинтересованих актера (*“multistakeholder initiatives”*) и примену науке, односно улогу истраживања. Описује се и механика трансформације која је покренута и вођена свеобухватним националним прилагођавањем универзалних Циљева одрживог развоја (ЦОР; *Sustainable Development Goals–SDGs*). Такође, указује се и на препреке са којима се такав приступ суочава, а аутор критички показује које су препреке превазиђене и где се још чекају следећи искораци (41–60).

Као кључни елемент немачке стратегије одрживог развоја посматра се енергетска транзиција. Немачка напредује ка трострукој трансформацији свог енергетског система уз очекивање да се све три димензије ове трансформације, тј. декарбонизација, денуклеаризација и стицање статуса климатске неутралности догоди готово истовремено, у историјски кратком временском периоду, до 2045. године. Поглавље дефинише шта представља *Energiewende*, односно политика транзиције ка нискоугљеничном, еколошки прихватљивом, поузданом и приступачном снабдевању енергијом, и осветљава напредак у процесу ове транзиције.

Значајан аспект представља и пружање увида у анти-нуклеарно одлучивање у Немачкој уочи катастрофе у Фукушими, уз одговор на питање зашто немачка влада прави нагли заокрет у својој енергетској стратегији истовремено подстичући политике ублажавања климатских промена. Бакман подвлачи да ће прелазак на обновљиве енергије спровести битне делове Париских климатских споразума (*Paris Climate Accords*) и Агенде 2030. Уведен је и концепт “*goal washing*” (назван по UNDP-овом “*GoAL WaSH*” [*Governance, Advocacy and Leadership in Water, Sanitation and Hygiene*] програму) и објашњене су његове последице у немачком контексту, уз истицање важности решења за проблеме одрживог развоја заснованих на природним циклусима (*nature-based*) (61–78).

Поглавље шест уводи димензију културе као потцењену и често занемарену компоненту праксе одрживости. Изненађујуће и супротно многим очекивањима, културни садржаји могу дати додатну и интересантну перспективу у разматрањима о одрживом развоју. Користећи примере и конкретна искуства, поглавље описује додатну вредност која долази од подршке одрживом развоју актера из уметности и

културе. Дубоки зарон у област политичке културе показује вредност трансформативне праксе. Одговарајући на питања „како” и „шта је потребно”, поглавље нуди увиде и лекције из немачког случаја. Аутор наглашава да је боља комуникација концепта одрживости свакако и даље потребна, али исто тако и да је употреба овог концепта далеко мања од искоришћавања, односно досадашње употребне вредности концепта политичке културе (79–96).

За разлику од приступа према којима „неуспех није опција” који се често уочава међу практичарима одрживог развоја, Бакман сматра да су управо неуспешни покушаји и грешке у корацима неопходни за креирање базе знања које води у даљи напредак. Стога се бави и испитивањем културе грешака и њеног значаја за стратешко управљање одрживим развојем, анализирајући глобални ниво агенде Уједињених нација, али и праксу у Немачкој. Бакман тврди да су уобичајени критеријуми доброг и кохерентног управљања недовољни и да не доводе до реализације циљева, идентификујући спој неадекватног учинка и политичког *laissez-faire*-а дубоким извором неуспеха. Случај стратегије одрживости Европске уније и дуготрајно

ћутање Европе откривају неуспехе у политици и правцу деловања ЕУ у области одрживог развоја које Зелени договор (*Green Deal*) сада настоји да надокнади. Аутор ипак завршава ово поглавље у позитивном духу, описујући неке елементе научених лекција које су биле корисне за Немачку (97–117).

Поглавље осам уводи концепт „тренутака“ (*“moments”*) као ситуација у којој су опције „на столу“, али се одлуке не доносе. Ово указује на застој у процесу одлучивања који отвара питање да ли ће се одређена политика развијати на горе или на боље. Користећи примере, поглавље наглашава тренутно стање немачке политике и трендове који се односе на потрошњу потрошачко друштво у сфери хране и моде, рециклажу и циркуларну економију, као и будућност контроле карбонског циклуса у условима глобалног загревања. Бакман тврди да застоји у процесу одлучивања блокирају циркуларну економију, иако постоје вештине, технологије и свест јавности који би овакав приступ економском управљању омогућили. „Синдром Пепелуге“ идентификован је као најрелевантнији „тренутак“ у стратегијама ублажавања климатских промена, прилагођавања и компензације. Ово поглавље анализира

ове „тренутке“ у односу на политички модел свеобухватних стратегија одрживости и тврди да постоје могући начини да се отклоне овакви „тренуци“ застоја (118–136).

Аутор не пропушта да анализира и везу између демократије и одрживости као једног од суштински важних питања данашњице. Управо указујући на пример Немачке, Бакман даје контрааргументе тези према којој су велике промене могуће једино на уштрб демократије а не у оквиру исте, елаборирајући да и парламентаризам и представничка демократија исто тако омогућавају доношење одлука са дугорочног значаја. Такође се противи погрешним мерењима која последично доводе до погрешних закључака у вези са националним *per capita* просецима емисије штетних гасова. У поглављу девет се тврди и да, иако је историјски гледано, идеја „један човек, један глас“ заиста довела до пробоја модерне демократије, овај концепт се сада мора допунити. Што се тиче немачког случаја, објашњава се позадина карактеристичног облика демократије и трагања за консензусом, закључно са расправом о новим факторима и дешавањима (137–151).

Усмеравање ка успеху у креирању политика одрживог развоја, засновано као и на

претходним местима на немачком искуству, предмет је поглавља десет. Бакман тврди да је успех ретко сам по себи очигледан, а да је за постизање успеха потребно разумевање почетне тачке, односно корена и историје размишљања о одрживости. Ово поглавље наглашава важност језика и комуникације, тврдећи да је употреба пасивног гласа контрапродуктивна. Такође заговара идеју да је пут у успех потребно почети са „малим корацима” (152–167).

У претпоследњем поглављу, симболичног назива „Семење” (“*Seeds*”), истиче се да је, будући да је промена сувише спора, премала и непредвидива, разумно у таквим околностима потражити „семе промене” које може бити успавано, али и снажно када се његово „клијање” подстакне. Поред чисто техничких или непосредних мера политике, ово поглавље испитује стање наде, али и истражује потенцијалну улогу уметности и културе и залаже се за више храбрости за ангажман у овим секторима. Поглавље разматра практичну употребу икона и семиотичких знакова, критикујући њихову тренутну преовлађујућу употребу и објашњавајући потенцијал семиотике. Пошто се промена увек тиче људи, поглавље поставља питање да ли је потребно прегруписавање

актера и оптимистично посматра кораке у том правцу, укључујући и арену мултилатералне сарадње (168–187).

Закључно, дванаесто поглавље, осим сумирања кључних налаза и порука књиге, преокреће заједничка уверења и показује да је креирање уједињеног фронта иза „гвоздене завесе” политике нешто што се може сматрати успешном пројекцијом, као и да је напредак у овом смислу свакако могућ (188–191).

На крају, важно је учити следеће: Гинтер Бакман у овој књизи предочава да еколози неретко показују укоренење ставове који затим пречесто умањују већ постигнуте резултате у области одрживог развоја. Реторика кризе и пропасти, ако је преоптерећујућа и ако се своди на константну узбуну, паралише активизам и иновације. Бакман показује необичне, али значајне знаке наде и поверења у активан приступ, али и веровање да се овакав приступ може учинити ефикасним у политикама одрживог развоја. Ипак, и поред оптимизма, Бакман износи и упозорење за оне који би његово искуство сублимирано у овој књизи могли искористити за потенцијално усмеравање сопствених политика одрживог развоја. То упозорење он истиче већ на самом почетку књиге, насловљавајући уводно поглавље

са: „Никада не веруј лекцији без размишљања о томе шта она за тебе значи” (“*Never trust a lesson without thinking for yourself*”) (1). У слободном тумачењу, Бакман нас овим упозорава да чак и пример успешне праксе какав је Немачка не треба бити узет здраво за готово, као датост, већ превасходно прилагођен контексту државе о којој је реч, како би примена оваквог искуства наишла на успех и у другачијим околностима.

Ова књига ће несумњиво бити од глобалног значаја за практичаре одрживости и креаторе политике одрживог развоја, обзиром да представља праву базу савета о томе како остварити напредак у области ових јавних политика.

---

* Овај рад је примљен 02. септембра 2022. године, а прихваћен на састанку Редакције 16. септембра 2022. године.